

Esimerkki vaikutusten ennakoarvioinnista päätöksenteossa

(Lähde: Tampereen sosiaali- ja terveyslautakunta, pöytäkirja 13.6.2001)

110 § Leena Rauhalan ym. valtuustoaloite kotihoidontuen Tampere-lisän käyttöönottamiseksi

DnoKKA: 1207/004/2001

Sotela 13.6.2001 Leena Rauhalan ym. valtuustoaloite 7.2.2001:

"Tampereen kaupungin lapsipoliittisen ohjelman mukaan lapsen tärkein suhde syntymästä viidenteen ikävuoteen on omiin vanhempiin ja omaan perheeseen. Tämän tärkeimmän suhteen rakentavaa kehittymistä tulee tukea käytännössäkin erilaisilla kunnallisilla päätöksillä. Eräs tällainen päätös olisi kotihoidon tekeminen todelliseksi vaihtoehdoksi sitä haluaville pienten lasten vanhemmille maksamalla valtion kotihoidon tuen lisäksi kotihoidontuen kuntalisää.

Nykyisin lasten kotihoidon tuen kuntalisän saannin edellytyksenä Tampereella on, että perheessä on alle 3-vuotias lapsi, jota äiti tai isä tosiasiallisesti hoitaa itse kotona. Lisäksi lapsen tulee saada Kelan myöntämää sairaan lapsen kotihoidon tukemiseksi tarkoitettua lapsen hoitotukea. Tämä jälkimmäinen ehto jättää suurimman osan lastaan kotiin hoitamaan jäävistä vanhemmista pelkästään valtion myöntämän kotihoidon tuen varaan. Tämä valtion myöntämä kotihoidon tuki ei muodosta monillekaan vanhemmille todellista vaihto-ehdotta jäädä hoitamaan lastaan kotiin, vaikka halua olisikin ja se muuten sopisi parhaiten perhetilanteeseen.

Tämän vaihtoehdon takaamiseksi useissa kunnissa käytössä oleva ja Tampereellakin vuoteen 1998 käytössä ollut kotihoidon tuen kuntalisä tulisi ottaa taas meilläkin uudelleen käyttöön. Se antaisi vanhemmille todellisen mahdollisuuden sovittaa lastensa päivähoito perheen eri elämäntilanteiden mukaan. Samalla helpotettaisiin kunnallisen päivähoitomme paikoin yli 100 %:sta kuormittavuusastetta.

Kotihoidontuen kuntalisä helpottaisi myös lapsiperheiden usein raskasta ja tiukkaa elämäntilannetta mm. helpottamalla lapsiperheiden työn ja perheen mielekästä yhteensovittamista, joka on tehty nykyisessä yhteiskunnassamme kohtuuttoman vaikeaksi ja kalliiksi ratkaisuksi perheille. Väestöliiton julkaiseman päiväkotilasten vanhempien haastatteluun perustuvan perhetutkimustilaston mukaan yli 40 % vanhemmista kertoi haluavansa jäädä kotiin hoitamaan lapsiaan, jos se olisi taloudellisesti mahdollista. Samassa tutkimuksessa miltei 40 % vanhemmista oli sitä mieltä, että työ vei heiltä liikaa aikaa perheeltä.

Kotihoidon tuen kuntalisällä - esimerkiksi tulojen ja omaisuuden mukaan porrastettuna - voitaisiin pienin kustannuksin (kaupunkilisän saajia Tampereella oli noin 1000 lasta sen lopettamisen aikoihin) helpottaa lapsiperheiden pikkulapsivaiheen tiukkaa taloudellista elämäntilannetta ja samalla saataisiin suuria säästöjä myös kunnallisen päivähoidon puolelta. Samalla se olisi satsaamista kuntamme tulevaisuuteen. Tukemalla eri tavoin isien ja äitien vanhemmuutta myös kunnallisella tasolla voidaan aikaansaada inhimillisiä ja taloudellisia säästöjä lasten parantuneena hyvinvointina. Se voisi olla myös yksi niistä välillisistä keinoista, joilla voitaisiin vähentää lasten

turvattomuutta ja lisääntyneitä mielenterveyden häiriöitä, jotka ovat Pirkanmaallakin eri arvioiden mukaan lisääntyneet 1990-luvulla 10 %:sta 15 - 23 %:iin."

Päivähoitopäällikkö Seija Pettersson ja kasvatustoiminnanohjaaja Sari Salomaa-Niemi:

"Pienten lasten hoidon tukijärjestelmä uudistettiin lainsäädännöllä joulukuussa 1996 (1128/96), jolloin määriteltiin laki lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta. Laki tuli voimaan elokuun 1997 alussa. Laki lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta antaa mahdollisuuden kunnille maksaa kunnan päätöksen mukaista korotettua hoitorahaa tai hoitolisää (' 20). Kunta voi tehdä päätöksen määrääjäksi tai toistaiseksi.

Tampereen kaupunginvaltuuston päätöksen mukaan lasten kotihoidontuen kuntalisän maksaminen aloitettiin 1.8.1997 seuraavin perustein:

kotihoidontuen kuntalisä oli harkinnanvarainen ja tuloraja sen maksamiseen oli 12630 markkaa

kuntalisää maksettiin alle 2-vuotiaalle lapselle edellytyksenä, että jompikumpi vanhemmista oli itse hoitajana kotona

kuntalisän suuruus oli 1 000 markkaa kuukaudessa ensimmäisestä lapsesta ja muista 500 markkaa kuukaudessa

vammaiselle alle 3-vuotiaalle lapselle lisää maksettiin (ja maksetaan edelleen) 1500 markkaa kuukaudessa ilman tulorajoja.

Tampereen kaupunginvaltuusto päätti marraskuussa 1997 tulositonnaisen kotihoidontuen maksamisesta kaikille niille perheille vuoden 1998 aikana, joilla vanhempainrahakausi päättyisi marraskuun loppuun mennessä ja tuki haettaisiin joulukuun alkuun mennessä. Lisäksi muut aikaisemmin päätetyt edellytykset kotihoidontuen lisän saamiseen tuli olla voimassa. Kotihoidontuen kuntalisää maksettiin Tampereella 1.8.1997 alkaen ja edellä mainitun päätöksen mukaan lisän maksaminen päättyi vuoden 1999 alussa.

Lasten kotihoidon tuen kuntalisää sai 1 190 lasta lokakuussa 1997 ja sitä maksettiin 1.8. - 30.10.1997 yhteensä 3 041 000 markkaa.

Alle 2-vuotiaiden kotihoidon tuen kuntalisän maksamisesta huolimatta Tampereella oli 30.9.1997 kunnallisessa päivähoitossa 1 565 alle 2-vuotiasta lasta. Touko-elokuun välisenä aikana 1997 suoritettun kyselyn mukaan vain 10 perhettä luopui kunnan järjestämästä päivähoitopaikasta kuntalisän vuoksi.

Tampereen kaupunginhallitus päätti kokouksessaan toukokuussa 1999 pitää yksityisen hoidon tuen kuntalisän maksamista koskevat päätökset ennallaan kumoten sosiaali- ja terveyslautakunnan muutosta esittävän päätöksen.

Tampereen kaupungin kunnallisen päivähoiton hoitopaikkatilanne on nykyisin hyvä ja päivähoitopalvelujen kattavuus uusilla asuntoalueilla on parantunut viime vuosina. Yksityisiä päiväkoteja on perustettu yksityistä hoitoa tukevan lain voimaan tulon jälkeen yksitoista. Yksityinen perhepäivähoito on lisääntynyt kunnallisen yksityisen hoidon tuen laajennuttua

koskemaan myös yksityistä kokopäivähoitoa perhepäivähoidossa 1.2.1998. Yksityisiä perhepäivähoitopaikkoja on perustettu vuoden 1998 jälkeen yli 400.

Sosiaali- ja terveyslautakunta päätti kokouksessaan maaliskuussa 2001, että lasten yksityisen hoidon tuen kuntalisää korotetaan päiväkotihoidossa 1.8.2001 alkaen siten, että alle 3-vuotiaan tuki on 1 300 markkaa kuukaudessa ja yli 3-vuotiaan tuki on 1 300 markkaa kuukaudessa.

Yksityisen hoidon tuen kuntalisän perhepäivähoitoa koskevat maksut pysyvät ennallaan (alle 3-vuotiaalle 1 200 markkaa kuukaudessa ja yli 3-vuotiaalle 800 markkaa kuukaudessa).

Tampereella oli vuoden 2001 maaliskuussa 4 738 alle 3-vuotiasta lasta, joiden vanhempien vanhempainrahakausi oli päättynyt (n. 9 kk - 3 v. lapset). Näistä lapsista 1 549 oli kunnallisessa päivähoitossa. Yksityisen hoidon tukea sai 266 lasta. Lasten kotihoidon tukea sai 2 340 lasta.

Lasten kotihoidon tuki haetaan Kansaneläkelaitoksesta, mutta rahoittaja on Tampereen kaupunki. Lasten kotihoidon tuki koostuu hoitorahasta (1 500 markkaa) ja tulosidonnaisesta hoitolisästä (enintään 1 000 markkaa). Lasten kotihoidon tuen kustannukset Tampereen kaupungille v. 2000 olivat n. 80 miljoonaa markkaa.

Lasten kotihoidon tuen kuntalisästä (Tampere-lisä) tehtiin maaliskuussa 2001 kysely kunnallisissa päiväkodeissa olevien alle 3-vuotiaiden lasten vanhemmille. Näitä lapsia oli maaliskuussa 1 200, ja kyselyyn vastanneita perheitä oli 436 eli 36 %.

Kyselyyn osallistuneiden perheiden huoltajien tilanne työssäkäymisen suhteen:

2 huoltajaa, 2 töissä 68,81%
2 huoltajaa, 1 töissä 17,89%
2 huoltajaa, ei töissä 1,38%
1 huoltaja, töissä 7,57%
1 huoltaja, ei töissä 4,36%

Seuraavassa oletetaan, että kyselyn tulos voidaan yleistää kuvaamaan koko kunnallista päivähoitoa.

Vertailtaessa kunnallisen päivähoiton ja kotihoidon tuen hintoja käytetään seuraavia tietoja ja arvioita.

Kunnallisen päivähoiton kokonaiskustannukset vuonna 1999 olivat n. 4 200 markkaa kuukaudessa lasta kohden. Lasten kotihoidon tuen tulosidonnaisen hoitolisän määräksi arvioidaan keskimäärin 500 markkaa kuukaudessa. Vanhempien maksaman tulosidonnaisen päivähoitomaksun määräksi arvioidaan keskimäärin 550 markkaa kuukaudessa.

Kyselyssä tiedusteltiin vanhempien halua jäädä kotiin hoitamaan lastaan lasten kotihoidon tuen ja riittävän Tampere-lisän turvin. Perheistä n. 60 % ilmaisi halunsa jäädä kotiin, mikäli Tampere-lisä olisi riittävä. Kyselyn perusteella 1 000 markan Tampere-lisällä kotiin jäävien osuus olisi vain n. 2 %. Tampere-lisän ollessa 1 500 markkaa kotiin jäävien osuus olisi n. 17 %. Tampere-lisän ollessa 2 000 markkaa kotiin jäävien osuus olisi n. 58 %.

Tampere-lisän kustannusvaikutus yhden lapsen osalta ei ole riippuvainen siitä, asetetaanko Tampere-lisän saamiselle tulo raja. Perusteluna tähän on se, että tulosidonnaisen kotihoidon tuen hoitolisän ja päivähoitomaksun yhteisvaikutuksen voidaan katsoa olevan keskimäärin yhtä suuren

eri tulotasoilla. Eli pienillä tuloilla hoitolisä on 1 000 markkaa, päivähoitomaksu 0 markkaa kuukaudessa. Suurilla tuloilla hoitolisä on 0 markkaa, päivähoitomaksu 1 100 markkaa. Tulorajan asettamisella voidaan toki säädellä tukea saavien lasten lukumäärää, jolloin kokonaiskustannukset muuttuvat samassa suhteessa.

Seuraavassa taulukossa on yhteenveto Tampere-lisän kustannusvaikutuksista yhden lapsen osalta kuukaudessa:

Kunnallisessa päivähoitossa oleva lapsi

- kunnallisen päivähoiton kokonaiskustannukset vuonna 1999 kuukaudessa 4200 markkaa
- oletetaan tulosidonnaisen kotihoidon tuen hoitolisän olevan noin 500 markkaa
- oletetaan tulosidonnaisen päivähoitomaksun olevan noin 550 markkaa

Tampere-lisän eri vaihtoehdot
1 000 mk 1 500 mk 2 000 mk

Saatavat säästöt

- kustannussäästö 4 200 mk 4 200 mk 4 200 mk

Menetettyt tulot ja lisämenot

- päivähoitomaksu 550 mk 550 mk 550 mk
- Tampere-lisä 1 000 mk 1 500 mk 2 000 mk
- kotihoidon tuki,
- hoitoraha 1 500 mk 1 500 mk 1 500 mk
- kotihoidon tuki,
- hoitolisä 500 mk 500 mk 500 mk

Säästö 650 mk 150 mk 350 mk

Kotona oleva lapsi

- lisämeno/kk 1 000 mk 1 500 mk 2 000 mk

Seuraavassa kustannusvertailua eri suuruisilla Tampere-lisillä (verrattuna nykytilanteeseen):

Vaihtoehto 1: Tampere-lisä 1 000 mk/kk

Lasten kotihoidon tuen hoitorahan ja hoitolisän lisäksi 1 000 markan suuruista Tampere-lisää maksetaan vanhempainrahakauden päättymisen jälkeen kaikille alle 3-vuotiaille lapsille, jotka eivät ole kunnallisessa tai yksityisessä päivähoitossa.

Yhden kunnallisesta päivähoitosta kotiin jäävän lapsen kustannussäästö on edeltävän taulukon mukaan 650 markkaa kuukaudessa. Jo kotona olevan lapsen osalta lisämeno on Tampere-lisän suuruus eli 1 000 markkaa. Kunnallisesta päivähoitosta kotiin jäisi vain 36 lasta. Kotihoidon tukea saavat 2 340 lasta saisivat kukin 1 000 markan suuruisen Tampere-lisän.

Nykytilanteeseen verrattuna lisäkustannukset olisivat 2,3 miljoonaa markkaa kuukaudessa, eli n. 28 miljoonaa markkaa vuodessa. Laskelman toteutuminen kyseisen suuruisena edellyttää 9 työntekijän irtisanomista päivähoitosta.

Vaihtoehto 2: Tampere-lisä 1 500 mk/kk

Lasten kotihoidon tuen hoitorahan ja hoitolisän lisäksi 1 500 markan suuruista Tampere-lisää maksetaan vanhempainrahakauden päättymisen jälkeen kaikille alle 3-vuotiaille lapsille, jotka eivät ole kunnallisessa tai yksityisessä päivähoitossa.

Yhden kunnallisesta päivähoitosta kotiin jäävän lapsen kustannussäästö on edeltävän taulukon mukaan 150 markkaa kuukaudessa. Jo kotona olevan lapsen osalta lisämeno on Tampere-lisän suuruus eli 1 500 markkaa. Kunnallisesta päivähoitosta kotiin jäisi 263 lasta. Kotihoidon tukea saavat 2 340 lasta saisivat kukin 1 500 markan suuruisen Tampere-lisän.

Nykytilanteeseen verrattuna lisäkustannukset olisivat 3,4 miljoonaa markkaa kuukaudessa, eli n. 41 miljoonaa markkaa vuodessa. Laskelman toteutuminen kyseisen suuruisena edellyttää 65 työntekijän irtisanomisen päivähoitosta.

Vaihtoehto 3: Tampere-lisä 2 000 mk/kk

Lasten kotihoidon tuen hoitorahan ja hoitolisän lisäksi 2 000 markan suuruista Tampere-lisää maksetaan vanhempainrahakauden päättymisen jälkeen kaikille alle 3-vuotiaille lapsille, jotka eivät ole kunnallisessa tai yksityisessä päivähoitossa.

Yhden kunnallisesta päivähoitosta kotiin jäävän lapsen lisämeno on edeltävän taulukon mukaan 350 markkaa kuukaudessa. Jo kotona olevan lapsen osalta lisämeno on Tampere-lisän suuruus eli 2 000 markkaa. Kunnallisesta päivähoitosta kotiin jäisi 888 lasta. Kotihoidon tukea saavat 2 340 lasta saisivat kukin 2 000 markan suuruisen Tampere-lisän.

Nykytilanteeseen verrattuna lisäkustannukset olisivat n. 4,9 miljoonaa markkaa kuukaudessa, eli n. 59 miljoonaa markkaa vuodessa. Laskelman toteutuminen kyseisen suuruisena edellyttäisi päivähoiton henkilöstöstä 222 työntekijän irtisanomista sekä päiväkotitiloista luopumista.

Nykyisellään kotihoidon tuki tarjoaa vaihtoehdon kunnalliselle tai yksityiselle päivähoitolle. Tilastojen perusteella puolet tamperelaisista alle 3-vuotiaista lapsista hoidetaan jo tälläkin hetkellä kotona kotihoidon tuen turvin, siis ilman Tampere-lisää. Kyselyn perusteella voidaan tehdä lisäksi se johtopäätös, että 23 % perheistä on valinnut lapselleen päiväkotihoidon, vaikka vähintään toinen vanhemmista on syystä tai toisesta kotona. Näissä tapauksissa lapsiperheiden työn ja lastenhoidon yhteensovittamisen ei voida katsoa olevan riippuvainen ainoastaan mahdollisesta Tampere-lisästä.

Perheille tehdyn kyselyn perusteella voidaan todeta, että Tampere-lisän tulisi olla suuruudeltaan 1 500 - 2 000 markkaa kuukaudessa, jotta se olisi vanhempienkin mielestä todellinen vaihtoehto kunnalliselle päivähoitolle. Kotihoidon tuen ja mahdollisen Tampere-lisän todelliset kustannukset olisivat lähes yhtä suuret kuin kunnallisen hoitopaikan hinta. Näin ollen suuria säästöjä ei kunnallisen päivähoitosta puolelta saataisi. Jo nykyisin kotihoidon tuen valinneiden perheiden suuren lukumäärän vuoksi Tampere-lisän käyttöönotto puolestaan aiheuttaisi niin suuret lisäkustannukset, ettei sen käyttöönottoa voida pitää taloudellisesti tarkoituksenmukaisena.

Päätösehdotus. Apulaiskaupunginjohtaja Kauppinen:

Sosiaali- ja terveystalouden lautakunta päättäneenä että kaupunginhallitukselle annetaan Leena Rauhalan ym. valtuustoaloitteen edellä oleva lausunto.

Keskustelun kuluessa jäsen Roivainen esitti jäsen Järvelän kannattamana, että asia jätetään pöydälle.

Päätös Sosiaali- ja terveyslautakunta päätti yksimielisesti jättää asian pöydälle.

Ilmoitus kh